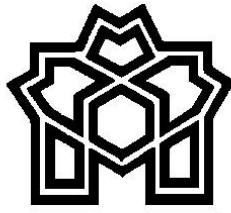

بِسْمِ اللَّهِ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق بشر

عنوان:

آزادی بیان در جمهوری ترکمنستان

در پرتو نظام بین المللی حقوق بشر

استاد راهنما:

دکتر رؤیا معتمد نژاد

استاد مشاور:

دکتر سید قاسم زمانی

دانشجو:

ناصر دیه جی

سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰

با تشکر و امتنان از استادان شریفم

- سرکار خانم استاد دکتر رؤیا معتمد نژاد که قبول زحمت فرمودند و راهنمایی ام را در این پایان نامه پذیرفتند.
- جناب استاد دکتر سید قاسم زمانی بزرگوار، استاد مشاورم در این پایان نامه و مشاور و حامی ام در تمامی مشکلات آموزشی دانشگاهی.
- جناب استاد دکتر محمد شمسانی استاد و بزرگمردی که پدرانۀ در لحظات سخت حامی بی چند و چونم بودند و تکیه گاهم.
- جناب استاد محمد رضا اسلامی که بیشترین درس های تخصصی حقوق بشر را در محضر ایشان تلمذ نمودم و همچنین استاد دکتر حسین مهر پور و استاد دکتر سید قاری سیدفاطمی که این ۳ بزرگوار از دانشگاه شهید بهشتی قدم رنجه فرمودند.
- و تشکر از استادان محترم: دکتر صلح چی، دکتر منصوریان، دکتر محمد رضا ویژه و دکتر مؤذن زادگان.
- و امتنان از کارمندان و مدیران محترم حوزه های آموزش، دانشجویی، کتابخانه، حراست دانشکده و تمامی حوزه های دانشگاه علامه طباطبائی..

و تشکر و تقدیم به استادی که شریف است به نام و به جان

استاد دکتر محمد شریف

چکیده

جمهوری ترکمنستان از جمله دولتهای تشکیل شده بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی است که ضمن پذیرفتن تمامی تعهدات مربوط به اتحاد سابق به بسیاری از اسناد مهم حقوق بشری ملحق شده و به عضویت بسیاری از نهادها و سازمان های منطقه ای و جهانی مرتبط با حقوق بشر و آزادی بیان درآمده است از مهمترین اسناد مرتبط با آزادی بیان می توان به منشور ملل متحد و نهادهای وابسته، منشور بین المللی حقوق بشر و سند نهایی هلسینکی اشاره نمود. دولت ترکمنستان همواره سعی نموده خود را به عنوان یک دولت رعایت کننده حقوق بشر معرفی نماید و نهادهایی مختلفی چون موسسه ملی حقوق بشر را تاسیس نموده و قوانین بسیاری را از تصویب گذرانده است اما در عمل نامحدود بودن دوره و قدرت ریاست جمهوری و عدم استقلال قوه قضائیه و سایر عوامل باعث شده است تا با بر نتابیدن هر گونه بیان آزاد، تبادل اطلاعات، بیان انتقاد و ... خود را به عنوان یکی از محدود کننده ترین دولت ها در امر آزادی بیان معرفی نماید.

واژگان کلیدی:

آزادی بیان، جمهوری ترکمنستان، نظام بین المللی حقوق بشر

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول : تعهدات جهانی و منطقه های ترکمنستان درباره آزادی بیان	۷
بخش اول : آشنایی با جمهوری ترکمنستان	۸
گفتار اول : مقدمه ای برای آشنایی	۸
بند اول : مشخصات جغرافیایی	۸
بند دوم : زبان و خط	۹
گفتار دوم : اوضاع اقتصادی و اجتماعی	۱۰
گفتار سوم : اوضاع سیاسی ترکمنستان	۱۲
بند اول : بی طرفی	۱۲
بند دوم : اقتدار گرایی	۱۳
بند سوم : فرهنگ سیاسی	۱۴
گفتار چهارم : نگاهی به تاریخ ترکمنستان	۱۴
بخش دوم : وضعیت آزادی بیان در جمهوری سوسیالیستی ترکمنستان	۲۲
گفتار اول : پیشینه آزادی بیان در ترکمنستان	۲۲
گفتار دوم : آزادی بیان در قانون اساسی اتحاد جماهیر سوسیالیستی شوروی	۲۶
بخش سوم : دولت ترکمنستان و تعهدات آن درباره آزادی بیان	۳۰

- گفتار اول :** تعهدات دولت ترکمنستان برای تضمین آزادی بیان در قبال سازمان ملل متحد ۳۰
- گفتار دوم :** تعهدات دولت تبرای تضمین آزادی بیان در قبال منشور بین المللی حقوق بشر ۳۲
- بند اول : اعلامیه جهانی حقوق بشر ۳۳
- بند دوم : میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی ۳۶
- گفتار سوم :** تعهدات دولت ترکمنستان برای تضمین آزادی بیان در قبال سایر اسناد جهانی ۳۷
- بند اول : اعلامیه هزاره ۳۷
- بند دوم : کنفرانس جهانی حقوق بشر ۱۹۹۳ وین و سند مصوب آن ۳۷
- بند سوم : مصوبه ی بی طرفی دولت ترکمنستان ۳۸
- گفتار چهارم :** تضمین آزادی بیان در قبال عضویت در سازمان امنیت و همکاری اروپا ۳۹
- بند اول : زمینه های فعالیت سازمان ۴۰
- بند دوم : تاریخچه ۴۰
- بند سوم : فعالیتهای نمایندگی سازمان در امر آزادی رسانه ها ۴۱
- بند چهارم : نمایندگی سازمان در ترکمنستان ۴۱
- بند پنجم : حقوق بشر و آزادی بیان در سند نهایی هلسینکی ۴۲
- جمع بندی فصل اول : ۴۶
- فصل دوم : تضمین و اجرای تعهدات جهانی و منطقه ای مربوط به آزادی بیان** ۴۷
- بخش اول : تضمین آزادی بیان در قوانین** ۴۸

۴۹	گفتار اول : قانون اساسی
۴۹	بند اول : تمهیدات قانون اساسی درباره آزادی های اساسی
۵۰	بند دوم تمهیدات قانون اساسی درباره دادرسی و مجازات عادلانه
۵۳	گفتار دوم : دادرسی منصفانه در قوانین کیفری
۵۳	بند اول : نقاط قوت و ضعف
۵۴	بند دوم : مجازات جایگزین اعدام
۵۴	گفتار سوم : قانون جمهوری ترکمنستان درباره مطبوعات و رسانه های دیگر
۵۴	بند اول : ممنوعیت سانسور
۵۴	بند دوم : حق بر دریافت اطلاعات
۵۵	بند سوم : عدم مداخله دولت در رسانه ها
۵۵	گفتار چهارم : سایر اقدامات قوه مقننه در حمایت از حقوق بشر
۵۵	بند اول : تشکیل کمیته حمایت از حقوق بشر
۵۶	بند دوم : اعلامیه ترکمنستان بی طرف درباره تعهدات بین المللی حقوق بشری آن
۵۷	بخش دوم : اجرایی شدن تعهدات بین المللی در ارتباط با آزادی بیان
۵۷	گفتار اول : قضا و عدالت کیفری
۵۸	بند اول : اوضاع زندان ها
۵۸	بند دوم : شکنجه

۶۰	گفتار دوم : اقدامات حقوق بشری در قوه مجریه ترکمنستان
۶۰	بند اول : اعلام بی طرفی و بیانیه ترکمنستان در تضمین حقوق بشر
۶۱	بند دوم : تاسیس موسسه ملی دموکراسی و حقوق بشر
۶۲	بند سوم : تشکیل کمیسیون رسیدگی به شکایت شهروندان از نهاد های مجری قانون
۶۲	بند چهارم : تشکیل کمیسیون پیگیری تعهدات حقوق بشر بین المللی
۶۲	گفتار سوم : آزادی استفاده از ابزار های اجرای آزادی بیان
۶۳	بند اول : هنر (ادبیات ، موسیقی ، هنر های نمایشی و ...)
۶۴	بند دوم : رسانه ها
۷۱	گفتار چهارم : رفتار دولت با اصحاب رسانه
۷۲	بند اول : پرونده سازی و بازداشت خودسرانه
۷۴	بند دوم : منع رفت و آمد
۷۵	بند سوم : ادعای دولت ترکمنستان
۷۷	نتیجه گیری
۸۵	منابع و ماخذ

مقدمه

بیان مسأله

بعد از دو جنگ پیاپی در نیمه اول قرن بیستم، دغدغه جامعه جهانی برای صلح پایدار، دموکراسی و حقوق بشر منجر به تدوین و تصویب منشور ملل متحد و تاسیس سازمان ملل متحد می‌شود، این سازمان از ابتدای تاسیس، تلاش وافری برای التزام دولتها به رعایت موازین شناخته شده حقوق بشر می‌نماید و متعاقب آن با اجماع جهانی بر اعلامیه جهانی حقوق بشر که در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به منصفه ظهور می‌رسد، گامهایی بلند در پذیرش استانداردهای بین‌المللی حقوق اساسی بشر برداشته می‌شود که از جمله آنها می‌توان به حق "آزادی بیان" اشاره نمود.

مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر، در کمتر از ۲۰ سال بعد، در سال ۱۹۶۶، در میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تکرار می‌شود که به اتفاق اعلامیه یاد شده، منشور بین‌المللی حقوق بشر را تشکیل می‌دهند. بدین ترتیب بسیاری از دولتها با تصویب میثاقین ملتزم به استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر می‌گردند و حق آزادی بیان نیز از مهمترین حقوق اعلام شده در اعلامیه جهانی و مورد تعهد در میثاق حقوق مدنی و سیاسی قرار می‌گیرد.

از طرفی با عرفی شدن حقوق بشری مورد اشاره در اعلامیه جهانی حقوق بشر از جمله حق آزادی بیان و عام شمول تلقی شدن آنها بنا بر ادله حقوق بین‌الملل، تمامی دولتها از جمله دولتهای جدید التاسیس نیز ملزم به رعایت مفاد اعلامیه‌اند و از سوی دیگر جامعه جهانی انتظار دارد، این دولتها به اسناد بین‌المللی حقوق بشری ملحق و بر میثاقها و معاهدات بین‌المللی حقوق بشری نیز ملتزم شوند.

ترکمنستان از جمله دولتهای تازه تاسیس بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی است که پس از استقلال کامل از مسکو و با پذیرش منشور ملل متحد و عضویت در سازمان آن، در این راه قدم برمی‌دارد.

در اکثر جمهوریهای یاد شده، فرآیندهای بعد از استقلال در جهت تشکیل دولت و حاکمیت مستقل، منجر به روی کار ماندن حاکمان دوران کمونیسم می شود که تربیت شدگان همان نظامند؛ در ترکمنستان، صفر مراد نیازف دبیر اول حزب کمونیست (سابق) این دولت به ریاست جمهوری می رسد، تا رهبری ترکمنستان را در گذار از شکل یک جمهوری وابسته‌ی نظام کمونیستی به عضوی مستقل و غیرایدئولوژیک در جامعه جهانی و طرف مراوده با دنیای مدرن به دست گیرد.

ترکمن‌ها با سپری شدن بیش از یک قرن سلطه روس‌ها، فرصت تعیین سرنوشت و اعمال حاکمیت خود بر وطن خویش را به دست می آورند و انتظار چنین است که مردم تشنه‌ی آزادی، برای پی‌ریزی نظامی که تهدید کننده و تحدیدگر آزادی‌ها نباشد، تلاش نمایند؛ با تغییر نام تک‌حزب «کمونیست» به تک-حزب «دموکراتیک»، تمامی اعضای حزب کمونیست ترکمنستان به عضویت حزب جدید در می آیند. پیش‌نویس قانون اساسی ترکمنستان، تهیه و به عنوان اولین قانون اساسی در بین جماهیر مستقل به تصویب می رسد.

از سوی دیگر، دولت ترکمنستان با امضای توافق‌نامه مینسک در ۲۱ دسامبر ۱۹۹۱ به عنوان یکی از دول مستقل مشترک المنافع مانند سایر جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی به تمامی توافق‌نامه‌های بین-المللی که دولت شوروی بر آن متحد بود، ملحق می شود که از جمله آن‌ها میثاق حقوق مدنی و سیاسی است.

دولت ترکمنستان نشان می دهد که می‌خواهد خود را به عنوان دولتی علاقه‌مند به اجرای موازین حقوق بشر مطرح نماید و نهادهای حقوق بشری جهانی و منطقه‌ای همواره مسائل حقوق بشر ترکمنستان را پیگیری و اقدام به تهیه گزارش و انتشار آن می‌نمایند. همچنین یک موسسه حقوق بشر زیر نظر نهاد ریاست جمهوری در ترکمنستان ایجاد می شود.

از جمله تعهدات دولت نوظهور ترکمنستان، احترام به آزادی بیان است که از اصول مورد نظر نظام بین-المللی حقوق بشر بوده و در ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق حقوق مدنی و سیاسی بدان

تصریح شده است. در میثاق یاد شده آمده است: «هر کس حق آزادی بیان دارد...» که انتظار می‌رود دولت ترکمنستان بدان پای‌بند باشد.

سؤال تحقیق

با توجه به این که دولت ترکمنستان به اسناد بین‌المللی حقوق بشر ملحق شده است. حق «آزادی بیان» در این کشور چه جایگاهی دارد؟

فرضیه تحقیق

هر چند که دولت ترکمنستان به اسناد بین‌المللی حقوق بشر ملحق شده است اما حق «آزادی بیان» در این کشور از جایگاه مناسبی برخوردار نیست و این دولت هنوز نتوانسته است به تعهدات بین‌المللی خود در این زمینه جامه عمل بپوشاند.

روش جمع آوری داده ها.

اطلاعات مربوط به این تحقیق از وب سایتهای سازمانهای بین‌المللی و نهادهای بین‌المللی حقوق بشری، دولت ترکمنستان و منتقدین جمع آوری می‌شود.

ادبیات تحقیق (سوابق مربوط):

سوابقی که مستقیماً به این موضوع ارتباط پیدا کند به زبان فارسی وجود ندارد، اما کتابهای متعددی درباره ترکمنستان به زبان فارسی منتشر شده‌اند، همچنین همواره نهادهای پیگیر جهانی و منطقه‌ای گزارش‌هایی از وضعیت حقوق بشر و از جمله آزادی بیان در ترکمنستان به طور مستمر منتشر می‌نمایند.

اهداف تحقیق

با توجه به ویژگیهای ترکمنستان شامل همسایگی با ایران و قرابت فرهنگی با کشور ما، کمونیستی بودن نظام ترکمنستان در قبل از استقلال و با توجه به این که استان محل سکونت اینجانب (گلستان) نیز استان مرزی ایران در جوار ترکمنستان است و اینجانب نیز یکی از ترکمن‌های ایران می‌باشم و علاقه خاصی به مسائل ترکمنستان دارم این موضوع را به عنوان پایان نامه خود برگزیدم. تشویق و راهنمایی‌های استاد گرامی‌ام دکتر محمد شریف در انتخاب موضوع بسیار مؤثر بود و بسیار راه نمایم شد. ضمن این که متوجه شده‌ام در ایران در امر تحقیق درباره ترکمنستان ضعف‌های بسیار وجود داشته و جا برای کار بسیار وجود داشته و نیاز به غنی سازی با ابزار تحقیقات دارد.

روش تحقیق

روش به کار رفته در تحقیق، توصیفی - تحلیلی است.

تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح

آزادی بیان

از بدیهی‌ترین حقوق بشری هر انسان است و شامل آن است که شخص در کسب اطلاعات و افکار و در اخذ و انتشار آن به تمام وسائل ممکنه و بدون ملاحظات مرزی آزاد باشد. در مواد ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق حقوق مدنی و سیاسی، این جنبه از آزادی به صراحت بیان شده و همه دولت‌ها ملزم به احترام گذاشتن به آن شده‌اند.

جمهوری ترکمنستان

یکی از جمهوری‌های استقلال یافته از اتحاد جماهیر شوروی سابق است که در جنوب غرب آسیای مرکزی قرار دارد و از غرب به دریای خزر، از شمال و شرق به ازبکستان، از جنوب به ایران، از جنوب شرق به افغانستان و از شمال غرب به قزاقستان محدود است. حدود ۴۹۰ هزار کیلومتر مربع وسعت و

حدود ۶ میلیون نفر جمعیت دارد. حکومت آن جمهوری است و رئیس جمهور و نمایندگان پارلمان با رأی مستقیم مردم انتخاب می‌شوند.

نظام بین‌المللی حقوق بشر

سیستمی است که به تدریج در جهت حمایت از حقوق بشر در سطح جهانی و بین‌المللی شکل پیدا نموده است، تولد آن را می‌توان با تشکیل سازمان ملل متحد و تصویب منشور آن و نقطه عطف آن را در تهیه و تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر دانست. با تصویب میثاقین حقوق بشر به همراه تاسیس مجموعه‌ای از نهادها و سازمان‌های ناظر و پیگیر حقوق بشر از جمله نهادهای زیر مجموعه سازمان ملل و در کنار آن، بسیاری نهادهای دولتی و غیر دولتی که وظیفه اجراء، حمایت و نظارت بر اجزای حقوق بشر را بر پایه اسناد حقوق بشری و ... بر عهده گرفته‌اند، نظام بین‌المللی حقوق بشر تکامل بیشتری پیدا نموده است.

مشکلات و تنگناهای احتمالی تحقیق

در اجرای این تحقیق با کمبود پیشینه پژوهشی و مشکلات دسترسی به منابع موجود در ترکمنستان مواجه خواهم بودم. قاعدتا کسب منابع بیشتر مستلزم سفر به ترکمنستان است اما این امر نیز مشکلات و خطراتی به همراه خواهد داشت. کتابخانه‌های عمومی ترکمنستان به مدت چند سال تعطیل بودند، هر چند به نظر می‌رسد بازگشایی شده‌اند اما در تردد افراد بدان حساسیت‌های بسیار وجود دارد. از طرف دیگر هرگونه تحقیق و سؤال در ترکمنستان حساسیت‌برانگیز است. خارج کردن هرگونه کتاب و مجله از گمرک ترکمنستان نیز قدهن می‌باشد.

مشکل دیگر این که روند انتقال از زبان روسی به ترکمنی در ترکمنستان کامل نشده است و بسیاری از قوانین همچنان به زبان روسی منتشر می‌شود. که مشکلات عدیده‌ای را باعث می‌شود و روند پژوهش را کند می‌نماید.

سازماندهی تحقیق

این تحقیق از یک مقدمه و دو فصل تشکیل می شود. در فصل اول به تعهدات بین المللی دولت ترکمنستان در زمینه حقوق بشر می پردازیم و در فصل دوم به ضمانت اجرای این تعهدات توسط دولت ترکمنستان در قوه قانونگذاری و چگونگی اجرا و نظارت آن در قوای قضائیه و مجریه خواهیم پرداخت.

فصل اول:

**دولت ترکمنستان و تعهدات جهانی
و منطقه‌ای آن درباره آزادی بیان**

بخش اول: آشنایی با جمهوری ترکمنستان

ترکمنستان هرچند همسایه ایران است و مرز مشترک طولانی با کشور ما دارد، اما شناخت زیادی از این کشور در میان هموطنان ما وجود ندارد، لذا در بخش اول از فصل اول به معرفی ترکمنستان خواهیم پرداخت

گفتار اول: مقدمه ای برای آشنایی

بند اول: مشخصات جغرافیایی

ترکمنستان در منتهی الیه جنوب غرب آسیای مرکزی و در مجاورت دریای خزر، بین ۸ دقیقه و ۳۵ درجه تا ۴۸ دقیقه و ۴۲ درجه شمالی و ۲۷ دقیقه و ۵۲ درجه تا ۴۱ دقیقه و ۶۶ درجه طول شرقی قرار دارد.^۱

این کشور با ۴۸۸ هزار و ۱۰۰ کیلومتر مربع وسعت و نزدیک به ۶ میلیون نفر جمعیت در شمال شرقی ایران قرار گرفته است و علاوه بر ایران با کشورهای افغانستان، ازبکستان و قزاقستان مرز مشترک خشکی دارد.

حدود چهار پنجم خاک ترکمنستان را کویر قره‌قوم تشکیل می‌دهد. این کشور دارای آب و هوایی خشک و بیابانی است و رود بزرگ جیحون در آن قرار دارد .

کانال عظیمی به طول ۱۱۰۰ کیلومتر، در دوران شوروی، با استفاده از نیروی زندانیان سیاسی، در مدت ۵ سال در صحرای قره‌قوم کشیده شده و آب رود جیحون به آن هدایت شد.^۲

^۱ بابایف، جغرافیای ترکمنستان، ترجمه ابراهیم کلتنه، انتشارات مختومقلی، ۱۳۷۸

^۲ موسوی، سید رسول، ترکمنستان پس از ترکمنباشی، دوفصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، سال اول شماره ۱، زمستان و بهار ۸۷-۱۳۸۶،

ترکمنستان در منطقه‌ی «آسیای مرکزی اوراسیای مرکزی» قرار دارد. که از نظر چشم‌انداز امنیتی - سیاسی «کم ثبات، در حال گذار و با بحران‌های تازه بیدار شده و عمیق»^۳ خوانده شده است. دلایل زیر آسیای مرکزی و قفقاز را را به یکی از کانون‌های ویژه اوراسیا و جهان تبدیل کرده است:

- موقعیت استراتژیک آسیای مرکزی و قفقاز به عنوان محور و کانون اتصال اوراسیا؛
- عملکرد و ظرفیت‌های آن در تأمین منابع انرژی؛
- نقش کریدوری آن در انتقال منابع هیدروکربنی آسیای مرکزی؛
- ارزش‌های ایدئولوژیک قومی و زبانی آن و نقش امنیتی این منطقه در ارتباط با علائق و منافع روسیه، ترکیه، ایران، ایالات متحده و اتحادیه اروپا.^۴

بند دوم: زبان و خط

زبان ترکمنی از سوی زبان‌شناسان، جزو گروه زبان‌های اوغوز یا گروه جنوب غربی از زبان‌های ترکی طبقه‌بندی شده و به زبان ترکی آذربایجانی و ترکی جدید (ترکی ترکیه) بسیار نزدیک است.^۵ در حال حاضر ترکیب جمعیتی ترکمنستان شامل ترکمن: ۷۲ درصد، روس: ۹ درصد، ازبک: ۹ درصد و قزاق: ۲ درصد و... است. ۷۷ درصد مردم به زبان ترکمنی تکلم می‌کنند و به همین خاطر زبان ترکمنی زبان رسمی این کشور است و ۱۲ درصد مردم نیز به زبان روسی تکلم می‌نمایند. در سال ۱۹۹۰ ترکمنی به عنوان زبان رسمی ترکمنستان اعلام شد و انتقال از زبان روسی به ترکمنی تا سال ۱۹۹۶ کامل گردید. به هر حال، به علت تنوع قومیتی در کشور و به‌روز نشدن واژگان تکنیکی در زبان ترکمنی، زبان روسی همچنان به همراه زبان ترکمنی به طور مشترک بین بسیاری از مردم در نواحی شهری استفاده می‌شود.

^۳ پوریان، حسین‌پور و میرزاپور، تحلیل و نقش جایگاه جدید اوراسیا در استراتژی قدرت‌های جهان، فصلنامه آسیای مرکزی و قفقاز، شماره

۶۴، زمستان ۱۳۸۷، ص ۱۳۷

^۴ منبع پیشین، صص ۱۳۵ - ۱۳۴

^۵ اوغوزها (ترکمنها)، فاروق سومر، مترجم آنا دردی عنصری، انتشارات حاجی طلائی، گنبد قابوس ۱۳۸۰

در می ۱۹۹۲ اعلام شد که رسم الخط ترکمنستان ترکمنی به لاتین- ترکی تعدیل شده، تغییر خواهد یافت. این سومین تغییر رسم الخط کشور از سال ۱۹۲۹ بود که رسم الخط آن از عربی به لاتین و سپس به کریل تغییر پیدا نموده بود.^۶

گفتار دوم: اوضاع اقتصادی و اجتماعی

ترکمنستان بعد از قزاقستان دومین کشور منطقه است که دارای ذخائر عظیم زیرزمینی به ویژه گاز و یکی از بزرگترین صادرکنندگان آن می باشد. این مزیت همراه با جمعیت پایین می تواند فرصت مناسبی برای این کشور، حتی مطابق معیارها و مقیاس های جهانی فراهم کند، ولی این کشور نتوانسته است از این مزیت ها بهره چندانی ببرد.

ترکمنستان از نظر سرعت رشد تولید ناخالص داخلی، سطح اشتغال و درآمد سرانه، بعد از قزاقستان در جایگاه دوم منطقه قرار دارد. در حالی که میانگین باسوادی بزرگسالان در کشورهای در حال توسعه و در کل جهان در سالهای اخیر به ترتیب ۷۷ و ۸۲ درصد بوده است، ولی در همین مدت میانگین باسوادی بزرگسالان در کشورهای منطقه آسیای مرکزی بیش از ۹۸ درصد بوده است. میزان باسوادی جوانان نیز تقریباً به ۱۰۰ درصد رسیده است.

از نظر برابری جنسیتی در آموزش، وضعیت کشورهای آسیای مرکزی بسیار خوب است و در اکثر شاخص ها برابری جنسیتی کامل در آموزش پایه وجود دارد اما با این وجود، از نظر رسیدن به پست های بالا همچون اشغال درصدی از کرسی های مجلس توسط زنان، همچنین نسبت درآمد زنان به مردان در کشورهای آسیای مرکزی، نابرابری نسبتاً زیادی وجود دارد. زنان به طور متوسط ۳۰ تا ۵۰ درصد کمتر از مردان درآمد دارند.^۷

وضعیت بهداشت نسبت به میانگین جهانی پایین تر است و نسبت مرگ و میر کودکان، نوزدان و مادران زیاد است و به طور کلی، وضعیت توسعه اجتماعی ترکمنستان در مقایسه با وضع اقتصادی، نسبتاً بدتر

^۶social development

^۷منبع پیشین

است. به طوری که از نظر شاخصهای بهداشتی و همچنین دسترسی به آب آشامیدنی سالم در جایگاه چهارم منطقه و قبل از تاجیکستان قرار دارد. پایین‌ترین امید به زندگی در منطقه به ترکمنستان تعلق دارد.^۸

بالاترین آمار کم وزنی کودکان در سطح منطقه و کمترین درصد کرسی پارلمان در اختیار زنان و پائین‌ترین درصد استفاده‌کنندگان از اینترنت، متعلق به ترکمنستان است و از نظر دسترسی تلفن ثابت و همراه در جایگاه سوم قرار می‌گیرد. با این همه، ترکمنستان به هدف اول و دوم توسعه هزاره، به ترتیب «ریشه‌کنی فقر شدید و گرسنگی» و «دستیابی به آموزش ابتدایی عمومی» رسیده است و با روند رشد فعلی به هدف پنجم - ترویج وسیع برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان - نیز تا سال ۲۰۱۵ یعنی سال تعیین شده در اعلامیه هزاره، می‌رسد و با روند حرکت و رشد فعلی به سایر اهداف هزاره دست نخواهد یافت. سایر اهداف عبارتند از: کاهش مرگ و میر کودکان، بهبود وضعیت بهداشت مادران، مبارزه با ایدز، مالاریا و سایر بیماریها، تضمین پایداری محیط زیست و مشارکت جهانی برای توسعه.^۹

ترکمنستان در زمره کشورهای رانتیر قرار گرفته است چرا که درآمد این کشور عمدتاً وابسته به صادرات گاز است. بر اساس نظریه رانتیرسم، دولت رانتیر، دولتی است که اتکای خود را نه بر ارزش تولید شده به وسیله شهروندان خود، که بر درآمدها یا رانت به دست آمده راه‌های دیگر قرار می‌دهد، مانند نفت و گاز، یا درآمدهای خارجی که بخش عمده درآمدها (بیش از ۴۰ درصد) را شامل شود. اصولاً بی-نیازی از مالیات مردم، دولت رانتیر را به سوی خودکامگی سوق می‌دهد.

نگاهی به صادرات و واردات ترکمنستان این نظریه را تقویت می‌کند. گاز طبیعی: ۵۷ درصد، نفت خام: ۳۶ درصد و پنبه: ۳ درصد صادرات ترکمنستان را تشکیل می‌دهند.^{۱۰}

^۸ توسعه اجتماعی کشورهای آسیای مرکزی؛ یک مقایسه آماری، داود رضائی اسکندری، دوفصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، سال سوم، شماره ۶، بهار و تابستان، ۱۳۸۹، ص ۲۹

^۹ منبع پیشین، ص ۳۲

^{۱۰} تداوم و تغییر در سیاست داخلی و خارجی ترکمنستان در دوره قربان‌قلی بردی محمدف، فرهاد عطایی، دوفصلنامه مطالعات اوراسیای

مرکزی، شماره ۶، بهار و تابستان ۸۹، صص ۹۷-۱۱۰

درآمد سرانه ترکمنستان، ۱۳۴۰ دلار است و در جایگاه دوم در آسیای مرکزی قرار دارد. اما بیکاری در آن ۶۰ درصد است^{۱۱} که مقام اول آسیای مرکزی و مقام پنجم دنیا می‌باشد. این میزان در سایر کشورهای آسیای مرکزی کمتر از ۲۰ درصد است^{۱۲}. البته این نکته در مورد این کشور حائز اهمیت است، که در خصوص نزدیک به ۴۰ درصد از شاخص‌های مورد بررسی آمار و اطلاعات وجود ندارد^{۱۳}.

گفتار سوم: اوضاع سیاسی ترکمنستان

بند اول: بی‌طرفی

ترکمنستان در زمان ریاست جمهوری نیازف راهبرد بی‌طرفی را در پیش گرفت و با پیگیری‌های وی، ۱۸ کشور عضو سازمان ملل متحد بانی قطعنامه‌ای در مجمع عمومی شدند و در ۱۲ دسامبر ۱۹۹۵، ۱۸۵ کشور عضو سازمان ملل متحد، بی‌طرفی کشور ترکمنستان را تصویب نمودند^{۱۴}. ترکمنستان با اتخاذ سیاست بی‌طرفی و شناسایی بین‌المللی آن، برای عدم دخالت در امور داخلی ترکمنستان، موقعیت حقوقی بین‌المللی فراهم آورده است^{۱۵}.

بند دوم: اقتدارگرایی

از منظر تاریخی، همه جمهوری‌های باقی‌مانده از اتحاد جماهیر شوروی، دارای تجربه طولانی از اقتدارگرایی و استبداد هستند، به طوری که برای برقراری نهادهای دموکراتیک و توسعه دموکراسی با

^{۱۱} نرخ بیکاری در سالهای مختلف متفاوت بوده و این رقم مربوط به گزارش سال ۲۰۰۸ صندوق بین‌المللی پول است.

^{۱۲} منبع پیشین، صص ۱۰۵

^{۱۳} توسعه اجتماعی کشورهای آسیای مرکزی، ص ۳۸

^{۱۴} ترکمنستان پس از ترکمنباشی، دوفصلنامه مطالعات اوراسیای مرکزی، مرکز مطالعات عالی بین‌المللی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، سال

اول، شماره ۱، زمستان و بهار ۱۳۸۷-۱۳۸۶، صفحات ۱۲۶-۱۱۱

^{۱۵} منبع پیشین، ص ۱۲۴